

Työ, tasa-arvo ja julkisen vallan politiikka – Work, Inequality and Public Policy (WIP)

www.uta.fi/projects/wip

3.10.2016

WIP POLICY BRIEF 1/2016

Yhteiskunnalliset näkemykset ja tulojen uudelleenjakoon verotuksen keinoin

- Hyvinvointitaloustieteellistä harkintaa tarvitaan normatiivisia suosituksia varten
- WIP-hankkeen laajalti empiirinen työ pohjaa hyvinvointitalouteen
- Yhteiskunnan kokonaisetua edesauttava verotuksen taso riippuu olennaisista taustalla olevista eettisistä valinnoista

Hyvinvointitaloudellinen perusta

Tärkeä osa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman Työ, tasa-arvo ja julkisen vallan politiikka -konsortiohankkeen (WIP-konsortion) tutkimuksesta nojaa hyvinvointitaloustieteelliseen tutkimukseen. Tässä tutkimushaarassa mietitään koko yhteiskunnan kannalta tavoiteltavaa politiikkaa, kun otetaan huomioon sekä politiikan aiheuttamat käyttäytymisvaikutukset taloudenpitäjiin (ns. tehokkuusnäkökulma) sekä tulonjakoon liittyvät tulemat (oikeudenmukaisuus).

Miksi näin? Kun tavoitellaan kokonaistaloudellisia ratkaisuja, ei voida jättää huomiotta muun muassa vero- ja sosiaalipolitiikan kannustinvaikutuksia. Esimerkiksi tuloveroastetta nostettaessa palkansaajalle jää ansioistaan vähemmän käteen, mikä saattaa vähentää hänen tavoittelemaansa työtuntien määrää. Toisaalta jos tuloerot ovat kasvussa, niitä saatetaan haluta hillitä verottamalla ylimpiä tuloja kireämmin. Syntyy niin sanottu tehokkuus–tulonjako-ristiriita.¹ Oikeaa valintaa kahden kilpailevan tavoitteen välillä ei voida tehdä pelkän tutkimuksen keinoin, vaan tarvitaan myös eettistä tai poliittista harkintaa.

Sen sijaan tutkimuksen keinoin voidaan havainnollistaa, millainen valintatilanne oikeasti on – esimerkiksi kuinka paljon työtunnit alenevat, jos verotus kiristyy 10 prosenttia. Samoin voidaan hahmottaa, kuinka paljon tavoiteltavat veroasteet muuttuvat, kun yhteiskunnassa siirrytään arvostamaan pienempiä (tai suurempia) tuloeroja.

¹ Tehokkuus- ja tulonjakotavoitteiden välillä ei aina välttämättä ole ristiriitaa. Esimerkiksi ilmaisen peruskoulutuksen tarjoaminen voi sekä edesauttaa talouden tehokkuutta parantamalla inhimillistä pääomaa että kaventaa eroja eri sosioekonomista ryhmistä tulevien lasten tulevaisuuden mahdollisuuksien välillä.

On taloustieteilijöitä, jotka eivät välttämättä tunnusta tarvetta tällaisella tutkimusperinteelle; heidän mielestään tutkijoiden tulisi keskittyä ainoastaan kuvailevaan tutkimukseen. Mutta monesti samat tutkijat antavat kuitenkin politiikkasuosituksia pelkästään positiivisen tutkimuksen avulla. Mielestäni tässä mennään harhaan: suosituksia on mahdoton antaa, jollei taustalla ole jotakin normatiivista tavoitetta, johon nykytilannetta verrataan.

WIP-hanke laajentaa hyvinvointitaloudellista tutkimusta ajankohtaisten haasteiden viitoittamaan suuntaan

WIP-hanke on laaja, ja suuri osa tutkimustyöstä kohdistuu puhtaasti empiirisiin ongelmiin, joita tutkitaan modernien tilastollisten menetelmien ja laajojen rekistereihin perustuvien aineistojen avulla. Tämän työn lisäksi yksi WIP-hankkeen tavoite on laajentaa nykyistä hyvinvointitaloustieteellistä verotusta koskevaa tutkimusta suuntaan, jossa otetaan huomioon uusia näkökulmia.

Yksi uusi näkökulma on yhdistää niin sanottu mahdollisuuksien tasa-arvon ajatus verotuksen analyysiin. Tämän lähestymistavan mukaan ei hyväksytä tuloeroja, jotka ovat seurausta sellaisista tekijöistä, joihin ihminen ei voi itse vaikuttaa. Tällaisia yksilön omien valintojen ulottumattomissa olevia seikkoja ovat muun muassa sukupuoli ja perhetausta. Sen sijaan yhteiskunnan ei ole syytä puuttua siihen tuloerojen osaan, joka syntyy yksilöiden vapaaehtoisten valintojen kautta, esimerkiksi vapaaehtoisesta osa-aikaisuudesta johtuvien matalien tulojen vuoksi. Tutkimusryhmämme tutkii muun muassa mahdollisuuksien tasa-arvon käsitteen vaikutusta eläkesäästämisen tavoiteltavaan veroasteeseen. Jos erot eläkesäästämässä syntyvät lähinnä sitä kautta, että samalla tulotasolla työskennelleet ovat vapaaehtoisesti valinneet erilaisen kulutusuran yli elinkaaren (yksi painottaen kulutusta työ- ja toinen eläkeiässä), eläkesäästöistä syntyville pääomatuloille tulisi todennäköisesti asettaa alhainen vero.

Toinen osa tutkimustyöstämme kohdistuu tutkimaan, miten tavoiteltavat tuloveroasteet muuttuvat, kun yhteiskunnan mieltymykset tuloeroihin suhteen muuttuvat.

Entä jos tuloerojen sijasta huomio kohdistuukin köyhyyteen?

Yksi mahdollinen näkökulma eriarvoisuuteen on, että yhteiskunnasta pyritään poistamaan köyhyys, mutta köyhyysrajan yläpuolella elävien tuloeroilla ei ole niinkään merkitystä. Juuri ilmestyneessä artikkelissamme ([Kanbur ym., 2016](#)) tutkimme, kuinka paljon tavoiteltavat tuloveroasteet muuttuvat, jos tavanomaisista yhteiskunnallisista tavoitteista siirrytään tällaiseen köyhyyden minimoinnin tavoitteeseen. Samanaikaisesti muut verotuksen tasoon vaikuttavat tekijät pidetään vakioituna. Tarkoituksemme ei ole sanoa, että niin tulisi tehdä; haluamme vain havainnollistaa yhteiskunnallisten tavoitteiden merkitystä.

Tarkastelemme kysymystä yksinkertaistetulla lineaarisen tuloveron mallilla, jonka etuna on, että yhteen veroasteeseen voidaan pelkistää yhteiskunnalliset tavoitteet ja niiden muuttumisen merkitys. Tuloksemme osoittavat, että köyhyyttä vähentävät veroasteet ovat usein huomattavasti perinteisiä valintoja suurempia. Esimerkiksi jos perinteisten tavoitteiden vallitessa olisi valittu 44–56 prosentin rajaveroaste, köyhyyttä minivoiva rajaveroaste olisi muuten samassa taloudellisessa tilanteessa 63.

Tavoitteilla on siis paljon merkitystä, eikä keskustelua niistä voi sivuuttaa.

Jukka Pirttilä
professori, Tampereen yliopisto

Viite:

Kanbur, R., T. Paukkeri, J. Pirttilä ja M. Tuomala (2016), Optimal Taxation and Public Provision for Poverty Reduction. Tampere Economic Working Papers: 111/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0249-8>